

Katarina Čavlek

DJELATNOST POVIJESNOG DRUŠTVA KRIŽEVCI U 2000. GODINI

U 2000. godini, kao i prijašnih godina, Povijesno društvo Križevci ostvarilo je u cijelosti program svoje djelatnosti.

Ta se djelatnost sastojala najvećim dijelom u posjećivanju izložbi umjetničko-povijesnih sadržaja u Križevcima i u Zagrebu te u posjećivanju hrvatskih krajeva i gradova koji su za povjesničare u znanstvenom pogledu od osobita interesa.

Članovi Društva prisustvovali su i povijesnim predavanjima koja su održana u našem gradu.

Kao i prošle godine tako i u 2000. godini, Društvo je izdalo svoj časopis *CRIS*.

Od djelatnosti treba svakako spomenuti organiziranje i sudjelovanje u aktivnostima u okviru *Eko tjedna* u Križevcima.

U svom izvještaju osvrnut ću se najprije na izložbe koje su za nas povjesničare bile osobito interesantne. Naslovi tih izložaba jesu: *Kameni gradovi – 700. godina poslije*, izložbe održane u Križevcima.

U Križevcima smo također posjetili i izložbu slikarskih radova našega člana, profesora Ivana Nemeta.

U Zagrebu smo posjetili, između ostalih, i izložbu *Slike mira – oživljena Hrvatska u vrijeme Karlovačkog mira 1699. godine*.

Razgledali smo i izložbu umjetničkog i kulturnog nasljeđa hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, pod naslovom *Mir i dobro*.

Osim navedenih izložbi u Zagrebu, spomenut ću još ove izložbe: *Historicizam u Hrvatskoj* i izložbu slika Vlahe Bukovca u Modernoj galeriji, stalnu postavu slika u Strossmayerovoj galeriji, i stalnu postavu umjetničkih radova u atelijeru Meštrović.

Za nas povjesničare bila je osobito zanimljiva izložba *Kameni gradovi – 700. godina poslije*, jer su na toj izložbi, osim prikazana kamena kao

građevnog materijala, bile prikazane slike starih hrvatskih gradova, utvrda i kapela od 12. do 15. stoljeća. Od mnogobrojnih prikaza građevina osobito su nas se dojmili ostaci utvrđenih gradova: Samobora, Okića, Belca, Velikog Kalnika, Kostajnice i Zrina.

Govoreći o izložbama u Križevcima, svakako se moram osvrnuti i na retrospektivnu izložbu vrlo vrijednih likovnih radova našeg, već spomenutog člana, gospodina Ivana Nemeta.

Izložba je bila postavljena u Likovnoj galeriji Gradskog muzeja našega grada. Svoje visoke domete Ivan Nemet - kojeg neki kritičari nazivaju likovnim bilježnikom, poetom boja i crteža, vizionarom života u prostoru i vremenu - postigao je i u kolažima izvanredne umjetničke vrijednosti.

Za članove Povijesnog društva od osobita interesa bila je i izložba pod naslovom *Slike mira – oživljena Hrvatska u vrijeme Karlovačkog mira 1699. godine*. Ta je izložba bila za nas povjesničare zanimljiva zbog njezine osnovne teme: prikaz jednog od najvažnijih događaja hrvatske nacionalne povijesti s prijelaza 17. u 18. stoljeće. Naime, taj je događaj utjecao na politički, društveni i kulturni život u Hrvatskoj toga doba pa i kasnije. Mirom u Srijemskim Karlovcima, koji je bio sklopljen 1699. godine, okončan je dugogodišnji rat za oslobođenje kršćanskih naroda od prevlasti Turaka u srednjoj i istočnoj Europi. Izložba tih važnih povijesnih događaja bila je postavljena prigodom obilježavanja 300. obljetnice Karlovačkog mira.

Jednako tako zanimljiva, za nas povjesničare, bila je izložba *Historicizam u Hrvatskoj*, jer su na njoj predočene najznačajnije pojave i tokovi razvitka ne samo u kulturnom i gospodarskom životu, nego i političke prilike u Hrvatskoj od 1851. do 1914. godine. U političkom pogledu važnost je te izložbe u tome što je na njoj prikazano razdoblje

nakon Bachova apsolutizma u kojem su postavljeni temelji moderne hrvatske države na svim područjima njezina života.

Govoreći o posjećivanju izložbi, treba svakako spomenuti i izložbu koja, doduše, nije tijesno povezana s nekim povijesnim događajem ili razdobljem, ali spomenut ću je zato što je i ta izložba kod naših članova pobudila jednako snažan dojam i zanimanje kao i izložbe povijesnih obilježja.

Bio je to posjet poznatom atelijeru Meštrović u Zagrebu koji ima sve oznake memorijalnog muzeja sa stalnim postavom umjetnikovih skulptura, crteža i litografije iz prva četiri desetljeća umjetnikova rada, ali i namještaja vezanim uz umjetnikov život, tako da atelijer odražava intimnu atmosferu njegova doma.

S najvećim su zanimanjem članovi našega Društva razgledavali impresivne skulpture tog hrvatskog velikana kiparstva.

Od mnogobrojnih njegovih kiparskih remek-djela, članove našeg Društva se osobito dojmila skulptura *Povijest Hrvata*. To je vrlo poznato Meštrovićevo remek-djelo, u kojem je dostojanstven, ponosan i plemenit lik žene — majke s otvorenom knjigom u rukama, a ispisano hrvatskim pismom glagoljicom, podigao do nacionalnog simbola. Tako je ta skulptura postala simbol dostojanstvene povijesti hrvatskoga naroda, njegovih plemenitih težnji u nacionalnom životu i njegovih ponosnih i neustrašivih velikana.

Povijesno društvo organiziralo je i nekoliko izleta. I oni su imali prvenstveno povijesno obilježje. Na tim smo izletima posjetili Istru, hrvatsku i mađarsku Baranju, gradove Varaždin, Trakošćan i Sisak.

U Istri je Društvo razgledalo grad Pazin, sa svim njegovim kulturno-povijesnim značenostima. Među njima ističe se trobrodna župna crkva Sv. Nikole, sagrađena još u 13. stoljeću, a u njoj osobitu umjetničku vrijednost ima monumentalno gotičko svetište oslikano freskama, koje se ubrajaju među najvrednije freske u umjetnosti Istre.

Također je potrebno naglasiti da je Društvo razgledalo i franjevački samostan u kojem se nalazi

bogata knjižnica i arhiv. U prošlosti je u samostanu bila pučka škola, koju je pohađao znameniti političar i nacionalni preporoditelj Hrvata u Istri Juraj Dobrila.

Boraveći u Pazinu navratili smo u obližnje naselje Sveti Petar u Šumi, poznato po pavlinskom samostanu i crkvi, opremljenoj raskošnim kasnobaroknim inventarom, a njezine su kapele, što je vrlo atraktivno, oblijepljene pozlaćenim kožnim tapetama.

U neposrednoj blizini Rovinja posjetili smo selo Bale u kojem se nalazi trobrodna župna crkva u čijoj se kripti mogu vidjeti zbirke pleterne i ranoromaničke plastike.

Razgledavajući Istru, na tom izletu nismo mogli mimoći tzv. *Čudo u Vodnjanu* u crkvi Sv. Blaž. To čudo jesu ostaci šest nebalzamiranih, a neraspadnutih ljudskih tijela, o kojima postoji i pisana dokumentacija. Ni do danas nema, što nam je interesantno, racionalnog tumačenja fenomena neraspadnutosti.

Posjetili smo i razgledali Pulu, njezine najvažnije znamenitosti: Augustov hram, Sergejev slavoluk, katedralu i baziliku Sv. Marije i nadaleko poznatu Arenu.

Za članove Povijesnog društva od osobita interesa bilo je putovanje kroz Osijek do mjesta Bilja.

U Osijeku smo se zadržali kraće vrijeme i razgledali stari dio Tvrđe. U središtu je veliki barokni trg, okružen građanskim, plemićkim, vojnim i javnim zgradama. Na trgu je monumentalni spomenik posvećen sv. Trojstvu iz 18. stoljeća. U Bilju se nalazi reprezentativni barokni dvorac, koji je dao podignuti istaknuti vojskovođa u austrijskoj vojsci princ Eugen Savojski, u europskoj povijesti poznat kao neustrašivi borac protiv Turaka.

Na putu po mađarskom dijelu Baranje s najvećim interesom očekivao se dolazak u grad Mohač u čijoj blizini se danas nalazi spomen-područje čuvene bitke na Mohačkom polju 1526. godine.

Ta bitka s Turcima bila je presudna u povijesti hrvatskog naroda, jer godinu dana kasnije, tj. 1527.

u Cetingradu hrvatsko je plemstvo prihvatilo habsburško vrhovništvo, pa je tako od te godine Hrvatska do 1918. bila u sastavu Habsburške Monarhije. Razumljivo je da smo na tom putovanju po mađarskoj Baranji posjetili i grad Siget i spomen područje s tvrđavom, koju je 1566. junački branio hrvatski Leonida - ban Nikola Šubić Zrinski. Potrebno je i naglasiti da je sigetskom bitkom zaustavljeno tursko napredovanje prema srednjoj Europi.

Boraveći na mjestima gdje su se vodile mohačka i sigetska bitka, nas povjesničare privukao je i izlet u grad Sisak u čijoj se neposrednoj blizini 1593. u povijesti hrvatskog naroda odigrala jedna od najznačajnijih bitaka, poznata pod imenom sisačka bitka. U njoj su poraženi Turci, pa je ta bitka bila važna prekretnica u turskim osvajanjima Europe.

Svoju djelatnost u 2000. godini Povijesno društvo Križevci završilo je Znanstvenim kolokvijem o životu i djelu doktora Karla plemenitog Horvata, istaknuta profesora povijesnih znanosti i uvažena teologa, jednog od najuglednijih naših sugrađana, na prijelazu 19. u 20. stoljeće. Kolokvij o životu i djelu doktora Horvata, organiziralo je Povijesno društvo Križevci u suradnji s uglednim zagrebačkim profesorima, na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Predavači iz Zagreba bili su: prof. dr. sc. Drago Roksandić, prof. dr. sc. Mira Kolar-Dimitrijević, dr. sc. Mirjana Matijević-Sokol te dr. sc. Zoran

Grijak iz Hrvatskog instituta za povijest. Predavači iz Križevaca bili su: dipl. arheol. Tatjana Tkalčec, prof. Terezija Horvat i prof. Ivan Peklić.

U prikazu rada Povijesnog društva Križevci u 2000. godini osvrnula sam se prvenstveno na zbivanja presudna u povijesti hrvatskog naroda, kao što je bitka na Mohaču 1526., bitke kod Sigeta 1566. i sisačke bitke 1593.

Držim da nisam zanemarila važnost razgledavanja različitih izložbi i izleta u mnogobrojne hrvatske gradove, u kojima su naši članovi upoznavali kulturno-povijesne vrednote hrvatskog naroda. Govoreći o djelatnostima Društva moram svakako iznijeti da je ono bilo i organizator *Eko tjedna* u Križevcima. Od naših članova najaktivnije su bile profesorice Tatjana Tkalčec i Sanja Šimunić.

Zahvaljujući njima, u *Eko tjednu* aktivno su sudjelovali učenici Gimnazije *Ivan Zakmardi* Dijankovečkog, učenici OŠ *Vladamira Nazora* i učenici OŠ *Ljudevita Modeca*. Također su sudjelovali i učenici Učeničkog doma Križevci, izviđači Odreda izviđača Kalnik-Križevci i vrtičanci Dječjeg vrtića Križevci. Glavni zadatak *Eko tjedna* bila je zaštita okoliša našeg grada i ekološko obrazovanje njegovih sudionika, ali i ostalih građana.

Nadam se da će izvještaj o djelatnosti Povijesnog društva Križevci u 2000. godini utjecati na daljnji interes njegovih članova, ali i potaknuti interes za njegovu djelatnost onih čitatelja našeg lista *Crisa*, koji nisu članovi Društva.